

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXVIII. Vtrum labor corporalis diurnus sit mensura quantitatis in re
pecuniaria?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

perturbandam tranquillitatem, & concitandas iras atque inimicitias. Optimam quidem, quia hoc pacto ratio maximè omnium discretiva peccati mortalis, & venialis applicatur formalissimè sub conceptu proprio ad determinatum istud genus subalternum. Maximè verò conspicuam, quia hinc fiet, ut vnusquisque ex dispositione animi sui, eiusque experimentalis consideratione, siue absoluta, siue conditionata, uti mox exponetur, faciliè coniiciat quam iniuriam inferre non possit, absque peccato lethali, & quam possit cum solo veniali; per quam grauius, & per quam leuiter opponatur rectitudini iustitiæ. *cuius opus est pax*, ut habetur ex Isaia 32. 17. Preterea hic explicandi modus consonat valdè expositioni obligationis iustitiæ, quæ data est quæst. 3. versùs finem; necnon rationi grauitatis peccati iniustitiæ ex genere suo, quæ reddita est ex D. Thoma quæst. 17. initio.

Art. 15. Concluditur itaque eam quantitatem nocuenti siue iniuste illati, siue iniuste non reparati esse sufficientem, ac necessariam ad peccatum lethale, cuius seu ablatio, seu non restitutio est dissolutiua ex natura rei, amicitia, & beneuolentiæ mutua, & concitatiua iræ, atque inimicitia, seu iræ inimicabilis alienantis absolute animum patientis ab iniuriante: eam verò quantitatem contineri intra limites peccati venialis, ratione cuius non dissoluitur ex natura rei mutua beneuolentia, & amicitia, nec excitatur impetus inimicitia, ac perturbationis, inducitur tamen tepiditas aliqua amicitia, ac beneuolentiæ, & exurgit sensus aliquis doloris, & iræ faciliè sedandus.

Art. 16. Inquam vtrouque ex natura rei, quia, quod ad iustitiam attingit, non maior requiritur quantitas, ut per iniuriam peccetur lethaliter aduersus hominem mansuetum, ac patientissimum, & in charitatis affectu validissimè confirmatum, atque iniuriarum faciliè immemorem, quam aduersus hominem valdè iracundum, & facilem; ac prouum ad inimicitias. Quia leges, quibus nititur ius, & dirigitur iustitia, non minus fauent bonæ, quam malæ indolis, bonorum, quam malorum habituum hominibus, sed omnibus consulunt indiscriminatim, utpote intendentes æqualitatem rei. Quare non est attendendum ad accidentalem cuiusque dispositionem, siue naturalem, siue moralem; neque ad effectum, qui hic, & nunc re ipsa subsequetur in animo, & reactione iniuriati, sed ad id, quod plerumque contingit, & ad effectum, quem nata est sortiri iniuria ex suppositione, quod, qui illam patitur, sit antecederet constitutus in temperamento, quasi ad pondus indolis, & morum. Certè cum hac, quantum fieri potest, consideratione librari debet quantitas inducens tum grauem, tum leuem obligationem restituendi; idest sufficiens ad dissoluendam mutuam pacem, ac beneuolentiam, & quæ ad id non sufficit, nulla habita ratione dispositionis bonæ, aut malæ accidentaliter, & non ut plurimum existentis in vnoquoque subiecto. Eiusmodi mirum habitum respiciunt leges, & primæius hominum consensus exponendus quæst. 41. Per hoc igitur omnia patet assignabilem esse, & oportere, ut assignetur, atque eam, quæ assignata est, regulam vniuersalem quantitatis sufficientis ad lethale in materia iustitiæ esse legitimam.

Ad 1. Imo conatus tot sapientium hominum in ordine ad indagandam regulam vniuersalem quantitatis grauis comprobatur efficaciter eius designationem esse absolute possibilem, ac necessariam, quia sapientes homines non conspirant in intentionem impossibilem, aut inutilem, quæ stulta est. Aberrare autem à vero, & inter se discrepare sapientibus etiam sæpè contingit, maximè quoad comprehensionem vniuersalissimorum, & latissimè patentium, tametsi

possibilem, & realem. Deinde plures circa hanc rem opiniones iam sunt antiquatæ, & ita eueniet cæteris, quæ falsæ sunt, durante conatu litteratorum pro indaganda, & promouenda veritate, quæ quando inuenta est vires habet maximas ad opprimendas falsitates omnes contrarias. Interim diuersitas opinionum intra determinatos limites continetur, quos nemo esset, qui præfigeret effreni hominum licentiæ, si viri docti eam non compescerent, ac dirigerent. Salubris igitur est, & circa possibile conatus inuestigandi regulam propositam.

Ad 2. Circumstantiæ spectantes ad grauitatem, & leuitatem iniustitiæ non sunt variabiles in infinitum syncategorematicè formaliter, esto essent variabiles eum in modum materialiter, aut etiam quoad plus, & minus; tum in ratione peccati lethalis, tum in ratione venialis maioris, aut minoris. Pro tradenda autem regula vniuersali directiua iustitiæ solum considerantur formaliter circumstantiæ operis iniusti quatenus valentis illud constituere in ratione grauis, & levis iniustitiæ.

Ad 3. Quæ se habent opposito modo quoad aliquid, possunt nihilominus vniormiter se habere quoad aliquid aliud, atque ita contingit in exemplo obiectionis. Quia datur vniormitas eorum extremorum, quoad vim dissolutiuam mutuæ pacis, & tranquillitatis, atque excitatiuam iræ, & inimicitia, sub qua ratione pertinent ad præsentem considerationem.

Ad 4. Ex debilitate intellectus, & non ex natura rerum prouenit, quod relinquantur indeterminata, ac indefinita, quæ spectant ad vnamquamque virtutem, & quod committatur arbitrio cuiusque determinationi, ac definitio pro vnoquoque opere. Quia arbitrium tale à nemine concipi poterit, nisi dependenter à principio, & regula vniuersali aliquomodo præconcepta, uti superius significatum est. Deinde actiones iniustæ pariunt effectus, & affectus maiores, magisq; conspicuos. Vnde relatè ad illos facilius potest, & clariùs definiri in vniuersum grauitas, & leuitas earum, quam possit in materia aliarum virtutum, & vitiorum.

QVÆSTIO XXVIII.

Utrum labor corporalis Diurnus sit mensura quantitatis grauis in re pecuniaria?

Videtur non esse. 1. Quia mensuram oportet esse inuariabilem, ac vniormem. Labor autem diurnus est variabilis, atque æstimabilis inæqualiter tum ex parte dierum breuiorum, & longiorum, pro diuersis anni, & mundi partibus; tum ex parte laborantium valdè inæqualiter, quoad celeritatem, & bonitatem operis; tum ex parte ipsius operis inæqualiter laboriosi, ac pretiosi. Ergo labor diurnus non potest habere rationem mensuræ.

2. Pauci sunt, & vix vlli, qui meminerint laboris diurni, dum committunt furtum graue, aut illud omitunt, quia graue est, & tamen, vtrique mensurant grauitatem, atque de ea iudicant, mensurantem autem oportet meminisse mensuræ, nec fieri potest, ut quis metiatur, quin utatur mensura.

3. Sunt qui multis de causis vilissimo pretio laborant toto die, quorum proinde labor non tanti æstimatur, quanti quod sufficit ad peccatum lethale furti, aut rapinæ; Ergo labor diurnus est ex se prorsus indifferens ad quantitatem grauem, & leuem.

4. Peccatum lethale differt notabiliter à peccato veniali, & consequenter quantitas sufficiens ad lethale differt notabiliter à quantitate sufficiens tantum

tum ad veniale; quandoquidem ea qualitas peccati pendet à quantitate damni. Labor autem diurnus non differt notabiliter à labore ferè diurno ex. gr. à labore, cui desit centesima pars diurni, eademque est comparatio huius laboris, respectu eius, cui desit nonagesima nona pars, & sic de similibus. Ergo labor diurnus, non est idonea mensura quantitatis sufficientis ad lethale.

Artic. 1. Respond. Regula generalis tradita in quaest. praecedenti reddetur clarior, vtilior, ac firmitior, si applicetur ad singula rerum genera, quae sunt adaequata materia iustitiae. Tres igitur regulae sunt ulterius deducendae; alia pro pecunia, & rebus pecuniâ aestimabilibus; alia pro honore; & alia pro salute. Praemittetur verò primo loco consideratio eorum, quae pecunia aestimantur, quia sunt notiora, & vsus frequentioris. Porro in re pecuniaria eadem ferè de causa, ob quam in quaest. praecedenti exclusa fuit à ratione mensurae quantitas determinata monetæ, videntur etiam excludenda bruta, vt equus, bos, gallina, &c. necnon pondus determinatum tritici, vini, olei, &c. ac demum pars determinata fundi, domus, & similia quaelibet tam naturalia, quam artificialia. Quia huiusmodi omnia diuersimodè aestimantur, nec vniformem vnusquodque cum cæteris omnibus comparationem subit, sed longè difforem pro diuersitate aeris, & soli. Nam iuxta abundantiae, & raritatis modum; facilitatem, aut difficultatem habendi, ac faciendi, in quibus est pro diuersis regionibus magna diuersitas, crescit, ac decrescit aestimatio cuiusque rei, eiusdemque cum cæteris comparatio variatur.

Art. 2. Vnus est homo liber, qui vbique gentium aestimationem obtinet maximè vniformem ob eandem omnium hominum dignitatem naturalem, & aestimabilitatem illi convenientem ratione sui, sive vt fini, & non vt cæteris rationis expertibus, quae aestimantur ratione alterius, quatenus necessaria, vtilia, & delectabilia, aut decentia sunt, respectu hominis. Quia verò homo liber secundum se non est materia commerciorum, & iustitiae commutativæ, coniciendi sunt oculi in ea, quae sunt propinquissima homini, & in quae aestimationis gradus descendit immediatè ex aestimatione dignitatis, quae est propria naturæ humanæ, & hominis liberi. Huiusmodi autem sunt operationes ipsius hominis, cum majori propterea vniformitate aestimabiles vbique gentium.

Art. 3. Operationes porro hominis, aliae sunt immanentes, vt rationales, & animales; atque istae secundum se, non sunt pecunia aestimabiles, nec veniunt in commutationem; aliae sunt transientes, & corporales directae in vtilitatem aliorum; atque istae sunt aestimabiles pecuniâ. Verum hæ ipsae operationes sunt rursus in duplici differentia. Aliae namque sunt, in quibus praeualeat ingenium, & eius cultura, memoria, phantasia, aliaeque animi dotes internae, vt in pictura, & musica, inque omnis generis directione, ac gubernatione. Aliae verò sunt, in quibus praeualeat labor, & defatigatio corporalis, vt in agricultura, & onerum, ac mercium asportatione; inque omnis generis pura, aut ferè pura executione exteriori. Ea, quorum aestimatio maximè pendet ab ingenio, aliisque similibus dotibus non sunt idonea, quae assumantur in regulam modo intentam; tum quia plurimum participant de eo genere, quod dictum est non esse secundum se pretio aestimabile; tum quia pro diuersitate regionum, atque etiam temporum est dispar frequentia hominum plus, aut minus praedictorum eiusmodi animi dotibus, necnon incumbentium artibus, & laboribus, qui inde, quoad perfectionem dependent; unde provenit disparitas aestimationis valdè difformis. Ob-

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

servandae igitur sunt pro re praesenti operationes, in quibus maximè praeualeat labor, & defatigatio corporalis, & sunt vbique necessariae, & frequentes, vel aequaliter, vel non admodum inaequaliter.

Artic. 4. Concluditur itaque huiusmodi laborem diurnum hominis mediocriter idonei, seu talis, cuiusmodi sunt, vt plurimum, qui ad illum applicantur, & conducuntur; necnon quae tali labori per se, & vt plurimum aequipollent, seclusis accidentibus, quae in vita humana extra communem rerum ordinem interueniunt. Concluditur, inquam, eiusmodi laborem diurnum esse quantitatem sufficientem, & necessariam ad obligationem grauem restituendi, & aequivalentiam cum ipso esse mensuram cæterorum in hac materia. Dicitur autem hominis mediocriter idonei, eius nimirum idoneitatis, quae vt plurimum reperitur, ac adhibetur. Quia sunt nonnulli eius roboris, agilitatis, applicationis, & durationis continuæ in laborando, vt labor eorum diurnus, quaeque eidem labori aequipollent, proculdubio superent quantitatem necessariam ad peccatum lethale. Alij è conuerso sunt vsque adeò debiles, inertes, aut desidiosii, vt labor eorum, & quae ipsi aequipollent proculdubio sint infra quantitatem sufficientem ad lethale. Dicitur rursus, quae per se, & vt plurimum illi labori aequipollent. Quia tempore pestis ex. gr. sunt tam pauci, qui corporaliter laborare possint, & est tam necessarius labor corporalis ab subuentionem infectorum, & ad praecauendum vltiorem infectionis progressum, & ad alia similia, vt pretium laboris diurni excreseat plurimum ultra quantitatem necessariam ad peccatum graue. E conuerso tempore sterilitatis, ac famis sunt tam multi, qui laborare velint pro mercede, & victu, & tam pauci, qui velint operarios conducere, vt idem pretium similiter decreseat infra eandem quantitatem. Sumendus igitur est in regulam vniuersalem labor diurnus secundum aestimationem, quam communiter habet, seclusis eiusmodi accidentibus.

Art. 5. Quod autem labor diurnus hoc modo consideratus, & consequenter stipendium illi correspondens, quaeque vtrius eorum aequipollent sufficient ad materiam peccati lethalis ex eo apparet. Quia, & operarius, si fundetur tota mercede laboris diurni, & qui illum conduxit, si integer dies in otio ab eo traducatur, agrè admodum ferant, neque id computant inter parua detrimenta facillè dissimulanda. Deinde, quod in ratione infortunii, aut beneficij est, quid magnum, non potest esse quid paruum in ratione iustitiae per se. Censetur autem esse magnum absolute infortunium, si quis per diem integrum perperam laboret; cum & Petrus Apostolus tanquam magnum infortunium ponderaret, quod tota nocte laborando nihil cepisset. Nec exiguum beneficium, aut obsequium impendisse iudicatur, qui pro totam diem corporali labore defatigatur gratis in vtilitatem alterius.

Art. 6. Denique in sacris litteris hoc ipsum clare demonstratur, dum Leuitici 9. grauer præcipitur: *non morabitur apud te merces mercenarij vsque mane*. Et saepe in nouo testamento significatur per metaphoram mercedis debita pro labore diurno, quod per metaphoram rei exiguae, nec pertingentis materiam debiti, & obligationis grauis non idoneè significaretur; nempe regnum Dei; & alimentum debitum ministro Euangelij, ibidemque acriter reprehenditur, tanquam iniustitia grauis, defraudatio mercedis diurnae.

Art. 7. Iam si labor sit diurno moraliter minor, aut stipendium vnus diei defraudetur, data eiusdem parte moraliter aestimabili, neutrum pro vna vice censetur,

P

tur,

tur, quid magnum; sed inter facile communiter condonabilia computatur loquendo per se. Hoc idem cernitur proportionem seruata in exemplis positis infortunij, & beneficij æquè valentibus in fauorem huius partis, si benè considerentur: nec vsquam apparet testimonium simile sufficienter probans æstimari debere à prudentibus tanquam quid simpliciter magnum in ordine ad dissoluendam mutuam pacem, & conciliandam iram, iacturam laboris diurno minoris, aut pecuniæ, quæ non accedat ad stipendium vnus diei pro labore corporali. Inquam verò si non accedat moraliter; quia parum pro nihilo reputatur in his rebus, quoad grauitatem, & leuitatem peccati. Videri igitur post quantitatem assignatam tanquam sufficientem, ac necessariam ad obligationem grauem restituendi, seu non nocendi esse definitam iuxta communem prudentium hominum existimationem, ac proinde regulam traditam esse legitimam. Cui nihilominus plusculum lucis, qua indiget, atque determinationis adicietur quæst. 30.

Ad 1. Labor diurnus cum circumstantiis, & modificationibus, quæ adiuncta illi sunt quæque communiter subintelliguntur sub nomine laboris diurni absolute prolato est vniformis, ac inuariabilis vbique æstimationis, ac proinde eo modo sumptus rationem regulæ, & mensuræ habere optime potest.

Ad 2. Dictum est mensuram quantitatis grauis esse laborem diurnum, & quidquid æquiualeat labori diurno. Quicumque autem peccat lethali ter furando, aut rapiendo, cognoscit necessariò formaliter, vel æquiualeenter se inferre nocumentum æquale iacturæ laboris diurni, nec peccare lethali ter potest, quin æstimet iniustitiam suam in hunc vsque gradum esse nociuam. Cognoscit igitur necessariò laborem diurnum, eo modo, quo is habet rationem regulæ.

Ad 3. Patet satis ex dictis circa circumstantias laboris diurni mensurantis iacturam pecuniarum grauem.

Ad 4. Fieri potest, vt aliquid ab aliquo differat parum entitatiuè, quoad quantitatem, intensionem, propinquitatem; & tamen eo ipso paruo discrimine entitatiuè differat quamplurimùm; quoad vim vltimò completam, ac determinatam producendi magnum effectum, vt patet ex igne quàm minimum fieri potest distante, vel non distante à massa pulueris tormentarij, ex calore, vt septem, vel vt octo; ex pondere opprimente, aut occidere propter differentiam vnus pomi vltra pondus vltimò sustentabile, & sic de similibus. In hunc igitur modum quantitas præcisè necessaria, & sufficiens ad peccatum lethale differt parum entitatiuè à quantitate, quæ est summa infra ipsam; distat tamen plurimùm in ratione vltimò complete, ac determinatæ ad magnum effectum, propter illud exiguum additamentum. Sicut enim vires corporis tandem aliquando deficiunt, propter exiguum additionem vltimò complementem pondus intolerabile, atque ita concidit, aut occiditur homo; ita propter exiguum additionem vltimò complementem iniuriæ in ratione intolerabilis opprimitur tandem hominis patientia, concipitur ira, & dissoluitur pax, & tranquillitas mutua. Qui planè est effectus magnus secutus facta additione illa vltima parua, & non secutus eadem non facta. Est igitur magnum discrimen inter laborem diurnum, & laborem immediate minorem diurno, quoad vim inductiuam magni effectus vltimò completam, licet entitatiuè, & materialiter sit paruum discrimen. Iniustitia autem grauis, & leuis differunt formaliter, quoad vim inductiuam talis effectus completam, vel non completam vltimò, vt liquet ex quæst. præcedenti.

QVÆSTIO XXIX.

Utrum infamatio de lethali sit mensura quantitatis grauis in materia honoris?

Videtur non esse. 1. Quia contingit alicui exprobrari, atque de eodem manifestari peccatum lethale, quin propterea peccetur lethali ter. E conuerso contingit quibusdam aliis exprobrari peccatum veniale, aut idem de iisdem manifestari minime posse, quin peccetur lethali ter. Ergo infamatio de lethali non est mensura peccati grauis in materia honoris.

2. Sunt quædam peccata venialia, quibus imputatis, & manifestatis magis vilescit homo apud proximos, quàm imputatione, & manifestatione quorundam lethalium; idque per se. Quia quædam venialia, vt mendacia, magis nocent commercio, & communicationi humanæ, quàm quædam lethalia, ideòque magis odio habentur, & minus æstimantur illorum, quàm istorum auctores manifesti. Ergo pro statuenda regula grauis dehonorationis discernendum est inter peccata tùm venialia, tùm lethalia.

Art. 1. Resp. Quæstio proposita resoluitur triplici conclusione communiter recepta cum totidem notationibus. Prima conclusio. Infamatio de peccato lethali est sufficiens ad peccatum lethale, & inducit grauem obligationem restituendi loquendo per se. Patet hoc, quia omnes ægrè ferunt imputari sibi peccatum lethale, & censent magnum ea de causa nocumentum se accepisse, si nondum illud passi erant; nec nisi admodum difficulter pacem, & beneuolentiam retinent erga talem infamatorem.

Art. 2. Confirmatur, quia omnes subsunt præcepto habendi curam sui boni nominis; atque huic præcepto grauius contradicit, qui non habet curam, ne incurrat infamiam de peccato lethali. Siquidem per talem, ac tantam famam, & honoris iacturam incidit in magnam quandam facilitatem peccandi lethali ter, dissecto honoris freno, quod est potentissimè ad vnumquemque in officio continendum: atque vnusquisque tenetur sub lethali ad vitandam facilitatem, vt incidat in lethale. Ergo etiam tenetur non inferre aliis tale nocumentum. Nec enim magis cuiquam licet, aut minùs prohibetur minuire bona aliorum, quàm sua; sed magis è contra.

Art. 3. Additur autem in conclusione loquendo per se; & in probatione, si nondum illud passi erant. Quia, fieri potest per accidens, aliquem esse in tali gradu prauæ communis existimationis constitutum, vt minimam læsionem, & facile dissimulandam, aut condonandam patiatur imputatione peccati lethalis, saltem in certo quodam genere. Quod potest esse diuersum pro diuersis quoad mores, & constitutionem naturalem, & præuiam circa ipsos notitiam. Regula igitur data directè viget circa eos homines, qui non induxerunt alterationem circa se notabilem communis eius existimationis, quæ concipitur de naturali, & plerumque contingenti hominum constitutione, ac modo agendi. Ceteros verò eadem regula comprehendit indirectè, quatenus quantitas infamationis eorum metienda est per æquiualentiam iacturæ nouæ ad nocumentum, quod inferitur per imputationem peccati lethalis illi, qui communem eiusmodi existimationem nondum notabiliter vulnerauit, ac depressit.

Art. 4. Secunda conclusio: Infamatio de peccato veniali est sufficiens ad peccatum veniale loquendo per se, & inducit obligationem leuem restituendi; sequitur